

ARRAIN SALTZALLEAK

Arraña polito ekarren eta, potiñak errira sartu miraneko, an egozan nasa gañean emakumeak.

Euren egitekoa da, Arranondo'n beintzat, arrafia txalopetatik atara, garbitu ta gazitutea, txikia bada. (Sardiña ta antxobea). Andia danean, (besigu, legatz edo atuna, batez be) saltokira eruatea dabie asko, bada tkalupa guztiak dakarren arraña batera saltzen yakue; mandazañai.

Emakumeai yagoke, gañera, erdal-errietara bialtzeko lantegiak erosi daroen arraña oriotan erre ta upeltxuetan tolostutea.

Ta, azkenez, euren egitekoa da, errian ta inguruetan jateko bear dana, kalerik kale saltzea.

Iru eratako saltzalleak ezagutzen ditut: txalupa jaubien emazteak, emakume ixil ta onak geienetan; potintxuak dakarren arrain txikia; erre edo, egosi barik luzaroan euki ezin dan arraña, errian bertan kalerik kale saldu daroenak; eta besteai erosita auzoetako errietara al dan arrain mu eta guztia eruaten dabenak: astodunak deritxue azkenenguoi, astoakaz doiazalako erririk erri.

Astodunak ziran Tramana ta Brix, edo obeto esateko, asto jaubeak, bada errietara alogerekoak bialdu oi zituen; langilleak biak eta biotz onekoak, baña ezagutu ziranetik bata bestearen arerioak eda arerio legez bizi ziranak, eztena baño min zoli ta zorrotzagokoak, aora jatorkoen zatarkeria edozeñi esan bear eutsienak, alkar ikusi orduko beti erriertan ziarduenak, atzamarkarako beti prest egozanak.

Eurak ziran emakume agirakari guztien burutit nagusi; agiraka egitea zan euren poza; nasan batuten zireanen artean gogorrenak eta gaiztoenak izatea euren arrotasuna. Orain bat eta gero bestea esan arren, ez eutsien ardura; guzurretan iñok artuagaitik etziran lotsatuten, bada deadar andiena egiten ebanak edo atzamarrik sendoenak eukazanak irabazi oi eban auzia. Ta deadar, garraxi txillioak egiten, orretantxe ziran, ba, eurak mutillak.. edo emakumeak utsa bear izaten dabien aserratzeko, ta aserre egozanean, entzutekoak izaten ziran euren destañoazko esanak: edo ez entzutekoak ikusgarria euren gorputz, buru ta eskuen eragin aukerazkoa.

Aitatu dotan egun onetan be, ezerez bategaitik asi ziran, -ta Jaungoikoak daki zelan amaitu eben aserraldia, eztarriak itxi ta zer-esanak eta indarrak amaitu yakoezanean.

Otzarakada bat atunegaz etorrela, nasa gañean egozan emakumien-artetik igarotean, bultzada bat emon eutsan otzara orregaz Brix'ek Tramana'ri, uste bage edo naita, on eztakigu, bada era bietara gertan zeikean. Tramanak, burua biurturik, ikusi eban bere arerioa ta asi yakon :

-Nor da berau, ainbeste leku bear dabena? Erregiña dalakoan birau natxako, ta Brix sorgiña baño ezta.

Tramana´ren esan garratza entzun orduko, itxi eban Brix´ek lurrean bere otzarea, ipiñi zituan esku biak gerrian, ta inguruetakoi begira, buruari eragiñaz, esan eban:

—Ara, ara oin be zelan asten dan kaskamotz, zikin, ordi ori.

Ta arerioari ausarditsu arpegia emonda, jarraitu, eban:

—Entzuizu, Traman zabala, atso popandia, zein sorgintsutan ikusi nozu neu? Zeu izango ziñan sorgintsuan zu, baña orditurik, eta ezenduzan ezagutuko: zeugaz ebiltzanak be zuk.

—Ordituta neu? Zegaz gero ordituta? Zeuri atzo an-antalpetik kalean jausi yatzun bonbillekoagaz?

—Eee? Zeeer? Neuri bonbilla jausi yatala atzo kaleari? Guzurra diñozu, saskil, zantar, txarri, urde, zorritsu, lotsabage orrek.

—Min emoten deutsu egiak, min? Alperrik ukatuko dozu, ba, Marikontze´k be ikusi zenduan eta.

—Marikoritze eskallu, txatxala, ezkel, petralari to zuri; biori, arpegiko narrua kenduko deutsuet nik, neure atzamarrakaz, lodia daukazue baña.

-Eeeeuk?: Ja-jaiiii! Etzaite aztu gero, buruan zorri´k ezpa-daukazu, neuk lenago bartzak (ligarrak) ansi neutsuzalako dala.

—Zeuk bartzak kendu neuri? . Eztago toki txarrean. Nire buruan eztago bartzik. Burua garbi **clan-gat** nik, Tramana; zuk, zital zikin orrek, egunda zeure bi zian euki eztozun bestean garbi.

—Zegaz garbituta? Txanton Kaiva´netik zeroiazun patarragaz? Obeto egingo zenduan begietako makarrok be garbitu ba´zenduz.

—Txanton´enetik patarra ba´neroian, ondo neroian: neuretik, ez zuk lez iñoren lepotik...

—Ja-j aiii ! Len eztozu, ba, esan ez eroiazula? —Len ta orain, ta beti, neuria egia, neuriaa...

—Uutik, ppielga ustel gosekilla i zuaz nire aurretik, bestela...

—Bestela zer ? Neu joango naz, nai dotanean, zu lango emakume baldar, koipetsn, zetakaz beteriko bat neure aurrean ez ikusteagaitik...

Etzan onenbestegaz amaitu Brix ta Tramana´ren arteko ekiñaldia: aldendu ziran alkarregandik, jardunean; baña billatu eben barriri alkar bi, iru ta lau bidarreraño, to an izan ziran angoak azkenerako, bata besteari oratu eutsianean.

Askok usteko dau zatarkeri geiegi ipinten ditudala emen: izan leiteke; baña Brix´ek eta Tramana´k esandakoen laurenik eztot ipiñi; ta alan be, erritar gizonak euren txalupetako arazo ta zeregiñetan, ezeri jaramonik egin бага jarraitu eben. Betikoa zan ta! Beste batzuk izan ba´ziran, baña Tramana ta Brix... Bal...

Saldu ziran arrañak. Astodunak erosi zituen zatitxu; batzuk; mandazañak geitxuago; lantegietarako gelditu ziran enparauak.. Maneau zituen bakotxak bereak, astodunok ipiñi. zituen eurenak asto bakotxean otzara biñaka, ta arre

azkar, arre, asko ibilli bear ebien-ta.

Arranondo´ko astodunak entzute andikoak dira. Astorik bizkorrenak baizen bizkor, oñez beti ordu luzietako bidean, naiz uda ta naiz negu, geienetan **nw** gabaz, iñoren bildurrik bage, ain laster Arrate´ko, Iziar´ko, Gardotza´ko edo Antigua´ko **AYnari** arrenez, laster, alkarregaz agiriketan ta batak besteari zitaikeriak esaten; errien sarreran alai ta pozkor, eresi zar ta barri ed.erto, esanakaz lotan dagozanak esnatuteraño, gabaz bada; ta eguna argitu ezkeru, arrain ederrak eta anerke luze, zoli ta garbi deadar egiñaz, belarririk sor ta gorrenari entzun eragin artean; zortzi, amar, amasei asto aurretik dituela, an doiaz ederrak be; amaika bidar, erritik kanpora eioazala, entzun deutsiet nik, arrantzaleak lotarako dagozan orduan, illuntzeko aize bigunak Arranondo´raño ekarren olango eresi-oiarzuna:

<<Itxasoak urak andi, eztau ondorik agiri: Pasako nintzateke andik Maitea ikustea goitik>>.

Iñoiz, eresi au aitu ondorean, lantegiko ate ondoan, besoak lotuta, barrura sartzeko deiaren zain egoan eibartarren batek, txantxetan esan badeutsa a stodunari:

Baña maiterik ba´daukazu gero zeuk, maiterik?, laster asko entzungo eban arrain-saltzallearen era onetako erantzueraz zorrotza:

—Emen daukagu geure mustur baltz, eta maiterik daukagun diño berak. Bai bost, zu baño morrosko obeak eta maitegarriagoak.

Irakurlea: Txomin Agirre - Ibarruri´ko Abadea